

POSTANOWIENIE

Dnia 30 sierpnia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Bohdan Bieniek

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z odwołania M. Spółki Akcyjnej w G.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B.
z udziałem zainteresowanego R. M. (R. M.)
o podleganie obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 30 sierpnia 2018 r.,
zażalenia M. Spółki Akcyjnej w G. na postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 6 lutego 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

uchyla zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. decyzją z dnia 18 grudnia 2014 r., wydaną na podstawie art. 83 ust. 1 w związku z art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 11 ust. 1, art. 12 ust. 1 oraz art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1442 ze zm.), stwierdził, że R. M. podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu w okresach od 21 stycznia 2013 r. do 31 marca 2013 r. i od 10 kwietnia 2013 r. do 31 maja 2013 r. z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę u płatnika składek M. S.A. w G.. W uzasadnieniu decyzji organ rentowy przyjął, że w wymienionych okresach ubezpieczony faktycznie

świadczył pracę na rzecz Spółki M. S.A. jako pracodawcy, a nie na rzecz K. Polska Spółki z o.o. z siedzibą w O.

Sąd Okręgowy w B., wyrokiem z 29 kwietnia 2016 r., zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że ustalił, iż R. M. nie podlegał ubezpieczeniom społecznym jako pracownik u płatnika składek M. S.A. w G. w okresie od 21 stycznia 2013 r. do 31 marca 2013 r.

Sąd pierwszej instancji przyjął, że przedmiotem sporu było objęcie R. M. ubezpieczeniami społecznymi: emerytalnym, rentowymi, chorobowym i wypadkowym na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 11 ust. 1, art. 12 ust. 1 i art. 13 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. W istocie sprawa sprowadzała się do rozstrzygnięcia, czy organ rentowy może ustalać, że faktycznym pracodawcą zainteresowanego była odwołująca się M. S.A. Sąd Okręgowy ustalił, że R. M. podjął pracę i wykonywał ją w okresie od 21 stycznia 2013 r. do 31 marca 2013 r., będąc zatrudnionym przez K. Polska Spółkę z o.o. Nie był pracownikiem przekazanym do tej Spółki z o.o. na podstawie art. 23¹ k.p.

Sąd Apelacyjny w (...), wyrokiem z 31 sierpnia 2017 r., w wyniku uwzględnienia apelacji organu rentowego zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji i oddalił odwołanie odwołującej się M. S.A. w G. od decyzji organu rentowego (pkt 1); odrzucił apelację syndyka masy upadłości K. Polska Spółki z o.o. w upadłości z siedzibą w O. (pkt 2).

Dokonując odmiennej oceny zebranego materiału dowodowego, Sąd odwoławczy przyjął, że mimo formalnie zawartej umowy ze spółką K., zainteresowany (ubezpieczony) realizował pracę na rzecz M. S.A. w czasie i miejscu wyznaczonym przez nią i pod jej kierownictwem. W związku z tym Sąd Apelacyjny uznał, że płatnikiem składek za R. M. w okresie od 21 stycznia 2013 r. do 31 marca 2013 r. powinna być M. S.A., w której doszło do faktycznej realizacji stosunku pracy.

Skargę kasacyjną od wyroku Sąd Apelacyjny wniosła M. S.A. w G., podając wartość przedmiotu zaskarżenia w kwocie 963 zł, co stanowiło sumę składek na ubezpieczenia społeczne żądanych przez organ rentowy od płatnika.

Sąd Apelacyjny w (...), postanowieniem z 6 lutego 2018 r., odrzucił skargę kasacyjną jako niedopuszczalną według z art. 398² § 1 k.p.c., z uwagi na wartość

przedmiotu zaskarżenia nieprzekraczającą 10.000 zł.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, rozpoznawana sprawa z zakresu ubezpieczeń społecznych nie była sprawą o objęcie obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym, lecz sprawą o prawa majątkowe, w której skarga kasacyjna jest dopuszczalna, jeżeli wartość przedmiotu zaskarżenia wynosi powyżej 10.000 zł.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, z okoliczności sprawy wynika, że przedmiotem sporu nie była kwestia objęcia zainteresowanego obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, gdyż R. M. był zgłoszony do ubezpieczeń jako pracownik. Istotą zaskarżonej decyzji było natomiast ustalenie, że obowiązek zapłaty składek za ubezpieczonego obciąża skarżącą Spółkę. Wobec tego, skoro skarżąca Spółka podała, że suma należnych składek za ubezpieczonego jest niższa od 10.000 zł, to na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c. należało skargę kasacyjną odrzucić.

Zażalenie na postanowienie Sądu Apelacyjnego z 6 lutego 2018 r. o odrzuceniu skargi kasacyjnej wniosła M. S.A.

W zażaleniu skarżąca zarzuciła naruszenie art. 398² § 1 k.p.c. przez jego wadliwe zastosowanie, polegające na przyjęciu, że wartość przedmiotu zaskarżenia w kwocie 963 zł, podana jedynie na potrzebę ustalenia niezbędnych kosztów procesu w postaci wynagrodzenie reprezentującego stronę radcy prawnego, wpłynęła na zmianę charakteru sprawy, w której wniesiono skargę kasacyjną, i spowodowała, że rozpoznawana sprawa z zakresu ubezpieczeń społecznych nie jest sprawą o objęcie obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym, lecz sprawą o prawa majątkowe, w której skarga kasacyjna jest dopuszczalna, jeżeli wartość przedmiotu zaskarżenia wynosi powyżej 10.000 zł.

Skarżąca (odwołująca się Spółka) wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz o zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania zażaleniowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu pełnomocnik M. S.A. podkreślił, że organ rentowy w decyzji z 18 grudnia 2014 r. wyraźnie stwierdził, że „R. M. jako pracownik u płatnika składek M. S.A. podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu, chorobowemu w okresie od 21 stycznia 2013 do 31 marca 2013 r.”. Przedmiot rozpoznania sprawy został więc jasno wyznaczony. Co więcej, zarówno Sąd pierwszej instancji, jak i Sąd drugiej instancji od początku uznawały, że

przedmiotem toczącego się sporu jest podleganie obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym. W związku z tym dopuszczalność skargi kasacyjnej nie zależała od wartości przedmiotu zaskarżenia. Wartość przedmiotu zaskarżenia została ustalona przez stronę składającą skargę kasacyjną jedynie na potrzeby wyliczenia wynagrodzenia reprezentującego stronę radcy prawnego, co wynika z uchwały Sądu Najwyższego z 20 lipca 2016 r., III UZP 2/16 (OSNP 2017, nr 1, poz. 6), mającej moc zasady prawnej, dotyczącej zasad ustalania wynagrodzenia przyznawanego tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w sprawach o ustalenie podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie okazało się uzasadnione i z tej przyczyny zostało uwzględnione.

Wszystkie sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych są co do zasady sprawami o prawa majątkowe i tak należy je traktować. Pośrednio wynika to z art. 398² § 1 zdanie drugie k.p.c. Zgodnie z tym przepisem, w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach o przyznanie i o wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego. Oznacza to, że wymienione kategorie spraw mają charakter majątkowy, jednak wartość przedmiotu zaskarżenia nie determinuje dopuszczalności skargi kasacyjnej, która w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przysługuje co do zasady wówczas, gdy wartość przedmiotu zaskarżenia wynosi co najmniej 10.000 zł (art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c.). Skoro sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych są sprawami o prawa majątkowe, to znaczy, że możliwe (a w niektórych przypadkach konieczne) jest oznaczenie w nich wartości przedmiotu sporu oraz wartości przedmiotu zaskarżenia.

Nie ulega wątpliwości, że rozpoznawana sprawa ma charakter majątkowy. Problem wymagający rozstrzygnięcia sprowadza się do tego, czy jest to sprawa o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego (o podleganie ubezpieczeniom społecznym, o ustalenie podlegania tym ubezpieczeniom), a zatem, czy do skargi kasacyjnej wniesionej w tej sprawie ma zastosowanie wyłączenie ze zdania drugiego art. 398² § 1 k.p.c.

Tak postawiony problem należy rozstrzygnąć, odnosząc się bezpośrednio do

podstaw wydania przez organ rentowy decyzji, stanowiącej przedmiot badania i ocen w rozpoznawanej sprawie. Decyzja ta została wydana na podstawie art. 83 ust. 1 w związku z art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 11 ust. 1, art. 12 ust. 1 oraz art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, a treść rozstrzygnięcia wyraźnie odnosiła się do ustalenia, że zainteresowany R. M. podlega jako pracownik u płatnika składek M. S.A. ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu, rentowemu, chorobowemu i wypadkowemu.

Treść decyzji organu rentowego wyznacza przedmiot rozpoznania sprawy przez sąd ubezpieczeń społecznych. W takim ujęciu należy przyjąć, że przedmiotem rozpoznawanej sprawy nie było ustalenie płatnika składek, ustalenie podstawy wymiaru składek ani ustalenie wysokości składek. Przedmiotem decyzji było jednoznaczne stwierdzenie, że ubezpieczony (zainteresowany) podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym jako pracownik u płatnika składek M. S.A. Zakład Ubezpieczeń Społecznych zakwestionował zgłoszenie zainteresowanego do ubezpieczeń społecznych jako pracownika spółki K. Polska Spółki z o.o. Organ rentowy ustalił, że zainteresowany świadczył pracę na rzecz odwołującej się Spółki, a porozumienie między odwołującą się Spółką a podmiotem outsourcingu kadrowo-płacowego K. Polska Spółką z o.o. nie stanowiło skutecznej podstawy przejścia części zakładu pracy na nowego pracodawcę (przejęcia pracowników przez nowego pracodawcę), zgodnie z art. 23¹ k.p.

Dla oceny przedmiotu sprawy (i pośrednio – czy ma w niej zastosowanie art. 398² § 1 zdanie drugie k.p.c.) istotna była podstawa prawna wydanej decyzji – powołane w niej przepisy prawa jednoznacznie dowodzą, że organ rentowy orzekł o podleganiu ubezpieczeniom społecznym. Świadczą o tym następujące przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych powołane w decyzji: art. 6 ust. 1 pkt 1, zgodnie z którym obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają, z zastrzeżeniem art. 8 i 9, osoby fizyczne, które są pracownikami; art. 11 ust. 1, art. 12 ust. 1 i art. 13 pkt 1, zgodnie z którymi obowiązkowo ubezpieczeniu chorobowemu podlegają osoby wymienione m.in. w art. 6 ust. 1 pkt 1 (czyli pracownicy), obowiązkowo ubezpieczeniu wypadkowemu podlegają osoby podlegające ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym (w tym pracownicy), przy czym pracownicy podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu,

rentowym, chorobowemu i wypadkowemu od dnia nawiązania stosunku pracy do dnia ustania tego stosunku.

Należy zwrócić uwagę, że art. 83 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych stanowiący zasadniczą podstawę rozstrzygnięcia o indywidualnych sprawach ubezpieczonych w drodze decyzji administracyjnej wyraźnie odróżnia sprawy o zgłoszenie do ubezpieczeń społecznych (innymi słowy o ustalenie podlegania ubezpieczeniu – pkt 1) od ustalania wymiaru składek i ich poboru (pkt 3). Organ rentowy, działając w granicach i na podstawie prawa, jest władny rozstrzygnąć o wymiarze składek i podmiocie zobowiązanym od ich uiszczenia, jednakże w tym celu konieczne jest wydanie decyzji na podstawie art. 83 ust. 1 pkt 3, art. 4 pkt 2a i art. 36 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 16 kwietnia 2015 r., I UK 470/14, LEX nr 1751284).

Postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych ma charakter weryfikacyjny. Sąd ubezpieczeń społecznych nie może arbitralnie kwalifikować przedmiotu sporu, w sposób sprzeczny z treścią rozstrzygnięcia decyzji administracyjnej (rezultatem zastosowania normy prawa materialnego do konkretnego przypadku, w kontekście określonych okoliczności faktycznych i materiału dowodowego) oraz podstawami prawnymi decyzji w granicach, w których organ rentowy rozpoznawał sprawę.

Odnosząc się do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 lipca 2016 r., III UZP 2/16 (OSNP 2017, nr 1, poz. 6), przytoczonej przez pełnomocnika wnoszącej zażalenie Spółki, warto przypomnieć, że analizując kwestię wysokości wynagrodzenia należnego profesjonalnemu pełnomocnikowi, jako elementu kosztów procesu, Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że w sprawach o objęcie obowiązkiem ubezpieczeń społecznych rozpoznawanych przez sądy ubezpieczeń społecznych chodzi zwykle o to, czy w związku z podleganiem ubezpieczeniom społecznym powinny być uiszczane składki na te ubezpieczenia, a także o ustalenie podstawy wymiaru składek, ustalenie osoby płatnika składek itp. Tak wyznaczony cel pierwotnego objęcia obowiązkiem ubezpieczenia społecznego powinien determinować podstawę ustalenia wysokości wynagrodzenia pełnomocnika, zwłaszcza w kontekście ugruntowanego orzecznictwa Sądu

Najwyższego dotyczącego ustalania wysokości wynagrodzenia pełnomocnika w sprawach o składki (wymiar składek, podstawę ustalenia wysokości składek, zaległości składkowe). Innymi słowy, wartość przedmiotu sporu w sprawach o ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego albo prawa (także jego treści lub zakresu – art. 189 k.p.c.) należy odnosić do świadczeń wynikających z takiego ustalenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 3 grudnia 2001 r., I PZ 95/01, OSNP 2003, nr 23, poz. 572; z 5 stycznia 2006 r., I PZ 24/05, LEX nr 668929; z 14 maja 2009 r., I PZ 5/09, OSNP 2011, nr 1-2, poz. 12; z 9 lipca 2009 r., II PK 240/08, LEX nr 535829 oraz z 5 sierpnia 2009 r., II PZ 6/09, LEX nr 558584). Oznacza to, że w razie podjęcia przez organ rentowy decyzji o objęciu określonym tytułem ubezpieczenia, odwołanie zmierza do ustalenia nieistnienia tego stosunku ubezpieczenia społecznego. Wówczas wartość przedmiotu sporu powinno odnosić się do wysokości składek na ubezpieczenia społeczne, których uiszczenie będzie skutkiem decyzji (może to też być różnica w stosunku do wysokości składek dotychczas uiszczanych z innego tytułu ubezpieczenia).

Podanie przez pełnomocnika wartości przedmiotu zaskarżenia odpowiadającej wysokości należnych składek, będących następstwem przyjętego w sentencji decyzji organu rentowego ustalenia podlegania ubezpieczeniom społecznym u danego płatnika składek, było konieczne dla rozstrzygnięcia o niezbędnych kosztach procesu, w tym o wynagrodzeniu reprezentującego stronę profesjonalnego pełnomocnika.

Wymaganie dotyczące oznaczenia wartości przedmiotu zaskarżenia na podstawie wysokości składek należnych w następstwie ustalenia podlegania ubezpieczeniom społecznym u konkretnego płatnika składek nie może rzutować na kwalifikację przedmiotu sporu, który zawsze i niezmiennie wyznacza treść decyzji organu rentowego, od której wniesiono odwołanie (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 20 czerwca 2018 r., I UZ 14/18, LEX nr 2508657; z 16 kwietnia 2015 r., I UK 470/14, LEX nr 1751284; z 22 lutego 2012 r., II UK 275/11, LEX nr 1215286; z 2 marca 2011 r., II UZ 1/11, LEX nr 844747; z 18 lutego 2010 r., III UK 75/09, OSNP 2011, nr 15-16, poz. 215; z 3 lutego 2010 r., II UK 314/09, LEX nr 604214).

Przedmiotem rozpoznawanej sprawy było ustalenie podlegania

ubezpieceniom społecznym zainteresowanego (ubezpieczonego) jako pracownika zatrudnionego u płatnika składek M. S.A. W konsekwencji złożona w tej sprawie skarga kasacyjna jest dopuszczalna niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia ze względu na treść art. 398² § 1 zdanie drugie k.p.c.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie na podstawie art. 394¹ § 3 k.p.c. w związku z art. 398¹⁶ k.p.c.